

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.1.12>

БІЛОВОЛ О.О.

**ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ
ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ**

**PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE
AS ONE OF THE KEY DIRECTIONS OF STATE POLICY**

Актуальність статті полягає в тому, що проблема домашнього насильства є однією з ключових соціально-правових та психологічних загроз сучасного суспільства, оскільки вона безпосередньо впливає на фізичний, емоційний та соціальний стан постраждалих, а також на суспільну стабільність загалом. Домашнє насильство охоплює широкий спектр форм – фізичне, психологічне, економічне та сексуальне – і проявляється як у сімейних, так і в партнерських стосунках, створюючи нерівномірний баланс влади, що унеможливує рівноправний діалог між сторонами. Вказана проблема є актуальною фактично для кожної країни світу і України, нажалі, не стала виключенням. Метою статті є розкрити сутність запобігання домашньому насильству, як одного з ключових напрямів державної політики. У статті визначено, що запобігання правопорушенням в цілому – це сукупність заходів попередження та профілактики суспільно-небезпечних та шкідливих дій, які провадять органи державної влади та місцевого самоврядування, а також інші, визначені законодавством фізичні та юридичні особи (спеціально уповноважені суб'єкти) у нормативно-встановленому порядку. Основними складовими таких заходів є профілактика та попередження. Так, профілактичні заходи спрямовано на формування соціальних, правових, організаційно-управлінських, фінансових та інших умов життя населення країни в яких поява детермінантів правопорушень ускладнена або фактична неможлива. Наприклад, в контексті нашого дослідження це виражається у вихованні суспільної поваги до прав і свобод людини та громадянина, пропагуванні рівності чоловіків та жінок, а також людей в цілому, роз'ясненні шкідливості дискримінаційних проявів для розвитку нації тощо. В свою чергу, попередження спрямовано на недопущення вчинення правопорушень у конкретних соціальних умовах, сферах, напрямках діяльності, виявлення різноманітних ризиків які сприяють вчиненню правопорушень, встановлення природи та причин останніх, їх ліквідацію. Зроблено висновок, що запобігання домашньому насильству, як напрям державної політики протидії, – це система спеціальних профілактичних та попереджувальних заходів, які направлено на створення несприятливої атмосфери та суспільної нетерпимості до будь-яких проявів домашнього насильства, що реалізуються спеціально уповноваженими законодавством суб'єктами у нормативно-визначеному порядку.

Ключові слова: протидія, запобігання, домашнє насильство, державна політика, правове регулювання.

The relevance of the article lies in the fact that the problem of domestic violence is one of the key socio-legal and psychological threats of modern society, since it directly affects the physical, emotional and social state of the victims, as well as social stability in general. Domestic violence covers a wide range of forms – physical, psychological, economic and sexual – and manifests itself both in family and partnership relationships,

creating an uneven balance of power, which makes it impossible for equal dialogue between the parties. This problem is relevant in fact for every country in the world and Ukraine, unfortunately, is no exception. The purpose of the article is to reveal the essence of preventing domestic violence as one of the key areas of state policy. The article defines that crime prevention in general is a set of measures to prevent and prevent socially dangerous and harmful actions carried out by state authorities and local governments, as well as other individuals and legal entities (specially authorized entities) defined by law in the regulatory and established manner. The main components of such measures are prevention and prevention. Thus, preventive measures are aimed at forming social, legal, organizational and managerial, financial and other living conditions of the country's population in which the emergence of determinants of crimes is complicated or practically impossible. For example, in the context of our study, this is expressed in the upbringing of public respect for the rights and freedoms of man and citizen, the promotion of equality between men and women, as well as people in general, the explanation of the harmfulness of discriminatory manifestations for the development of the nation, etc. In turn, prevention is aimed at preventing the commission of offenses in specific social conditions, spheres, areas of activity, identifying various risks that contribute to the commission of offenses, establishing the nature and causes of the latter, and eliminating them. It is concluded that the prevention of domestic violence, as a direction of state policy of counteraction, is a system of special preventive and preventive measures aimed at creating an unfavorable atmosphere and public intolerance to any manifestations of domestic violence, which are implemented by entities specially authorized by law in a regulatory manner.

Key words: counteraction, prevention, domestic violence, state policy, legal regulation.

Актуальність теми. Проблема домашнього насильства є однією з ключових соціально-правових та психологічних загроз сучасного суспільства, оскільки вона безпосередньо впливає на фізичний, емоційний та соціальний стан постраждалих, а також на суспільну стабільність загалом. Домашнє насильство охоплює широкий спектр форм – фізичне, психологічне, економічне та сексуальне – і проявляється як у сімейних, так і в партнерських стосунках, створюючи нерівномірний баланс влади, що унеможливує рівноправний діалог між сторонами. Вказана проблема є актуальною фактично для кожної країни світу і України, нажалі, не стала виключенням. Усвідомлюючи це, законодавцем було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», відповідно до якого державна політика у цій сфері спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків. Одним з ключових напрямів останньої є запобігання домашньому насильству. Це самостійний та трудомісткий напрямок функціонування держави та уповноважених нею органів, в рамках якого виконуються відповідні завдання та функції державної політики.

Стан дослідження проблеми. Проблему вчинення домашнього насильства в Україні та особливості протидії цьому негативному явищу досліджували в своїх працях: А.Б. Блага, В.К. Гришук, О.С. Дмитрашук, С.Я. Лихова, І.Ф. Літвінова, О.В. Степаненко, М.І. Хавронюк та багато інших вчених. Разом із тим, незважаючи на високий рівень актуальності, на сьогоднішній день поза увагою юристів теоретиків залишається проблема запобігання домашньому насильству, як одного із ключових напрямів державної політики.

Саме тому **метою статті** є розкрити сутність запобігання домашньому насильству, як одного з ключових напрямів державної політики.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження відзначимо, що етимологічно термін «запобігання» означає не допустити щось заздалегідь [1, с.718; 2, с.120]. В юридичному аспекті запобігання найбільш активно досліджувалось в кримінології. У відповідній науковій літературі даний термін визначається, як складна, багаторівнева система державних органів та громадських організацій, що здійснюють антикриміногенний вплив на соціальні об'єкти, з метою недопущення порушень кримінально-правових норм і усунення (нейтралізації) чинників, що її детермінують. Запобігання злочинності, на думку вчених-кримінологів, розглядається не тільки як комплекс взаємопов'язаних заходів, що здійснюються суб'єктами профілактики з метою боротьби зі злочинністю та викорінювання причин її виникнення, але й як особлива

галузь соціального регулювання, управління соціальними процесами, пов'язаними з реалізацією завдань скорочення злочинності. Окрім терміну «запобігання», у кримінологічній науці застосовуються поняття «попередження», «профілактика», «превенція». Більшість науковців вважають, що вони є синонімами, оскільки фактично їхній зміст збігається, а тому спроби розмежування цих понять вбачаються більшістю науковцями недоцільними через відсутність теоретичного та практичного сенсу [3, с.140-141; 4, с.130].

Найчастіше термін «запобігання» аналізують у відношенні до злочинів або правопорушень. Наприклад, запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми (у аспекті адміністративно-правової науки) Ю.С. Завгородня розуміє як систематичну, цілеспрямовану діяльність спеціально уповноважених державою органів, установ та організацій, що здійснюється в межах їх повноважень та включає комплекс заходів, спрямованих на запобігання вчинення правопорушень дітьми, зменшення кількості таких правопорушень та їх впливу на суспільство та дитину [5, с.179]. На думку Н.Ю. Кантор, запобігання правопорушенням у сфері економіки – це система правових засобів, за допомогою котрих поведінка суб'єктів приводиться у відповідність з вимогами і дозволами правових норм, що, як і взагалі механізм правового регулювання, складається з трьох стадій: видання правових норм, виникнення конкретних прав і обов'язків та реалізації прав і обов'язків суб'єктами цих відносин. Це цілий процес, сукупність операцій, спрямованих на організацію дії, впливу норм адміністративного права на волю, поведінку суб'єктів відносин з приводу запобігання правопорушенням [6, с.44].

В свою чергу, І.В. Однолюк запобігання злочинності розкриває у вузькому та широкому розумінні. В першому випадку вчений має на увазі історично сформовану систему подолання об'єктивних та суб'єктивних передумов злочинності, яка реалізується шляхом цілеспрямованої діяльності всіх інститутів суспільства щодо усунення, зменшення та нейтралізації факторів, які детермінують існування злочинності та вчинення злочинів. У більш вузькому, прикладному значенні запобігання злочинам являє собою діяльність, спрямовану на недопущення їх вчинення шляхом виявлення та усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, здійснення впливу на осіб, схильних до їх вчинення [7, с.145]. Д. Вітюк розглядає запобігання злочинності, як процес реалізації комплексу взаємопов'язаних і взаємоузгоджених заходів економічного, правового, політичного, організаційно-управлінського характеру, які спрямовані на попередження, профілактику та припинення кримінальних правопорушень і здійснюються спеціально уповноваженими державними органами в рамках комплексного плану запобігання злочинності [7, с.35].

Наступних висновків з приводу запобігання злочинності доходить В.В. Голіна: 1) запобігання злочинності – перспективний напрям протидії злочинності; 2) основою системи запобігання злочинності є правова держава; 3) запобігання злочинності розуміється як єдність загальносоціальних і спеціальних видів діяльності держави і суспільства; 4) участь громадськості в запобіганні злочинності обов'язкова; 5) мета системи запобігання злочинності – істотне зниження кількісних і позитивні зміни якісних показників злочинності в Україні; 6) запобігання злочинності потребує відповідного ресурсного забезпечення; 7) запобігання передбачає моніторинг злочинності й ефективності заходів її запобігання. З огляду на викладене, вчена наголошує: запобігання злочинності – це соціальна політика держави, спрямована на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витиснення (так зване загальносоціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання [8, с.16].

За Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», запобігання домашньому насильству – це система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються [9].

До завдань у сфері запобігання домашньому насильству відповідно до Закону належать: 1) визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства; 2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства; 3) сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного

впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку; 4) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини; 5) викоринення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються; 6) заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству [10].

Висновки. Основуючись на наукових інтерпретаціях поняття «запобігання», а також законодавчому тлумаченні терміну «запобігання домашньому насильству», можемо дійти до висновку, що запобігання правопорушенням в цілому – це сукупність заходів попередження та профілактики суспільно-небезпечних та шкідливих дій, які провадять органи державної влади та місцевого самоврядування, а також інші, визначені законодавством фізичні та юридичні особи (спеціально уповноважені суб'єкти) у нормативно-встановленому порядку. Основними складовими таких заходів є профілактика та попередження. Так, профілактичні заходи спрямовано на формування соціальних, правових, організаційно-управлінських, фінансових та інших умов життя населення країни в яких поява детермінантів правопорушень ускладнена або фактична неможлива. Наприклад, в контексті нашого дослідження це виражається у вихованні суспільної поваги до прав і свобод людини та громадянина, пропагуванні рівності чоловіків та жінок, а також людей в цілому, роз'яснення шкідливості дискримінаційних проявів для розвитку нації тощо. В свою чергу, попередження спрямовано на недопущення вчинення правопорушень у конкретних соціальних умовах, сферах, напрямках діяльності, виявлення різноманітних ризиків які сприяють вчиненню правопорушень, встановлення природи та причин останніх, їх ліквідацію.

Звідси, запобігання домашньому насильству, як напрям державної політики протидії, – це система спеціальних профілактичних та попереджувальних заходів, які направлено на створення несприятливої атмосфери та суспільної нетерпимості до будь-яких проявів домашнього насильства, що реалізуються спеціально уповноваженими законодавством суб'єктами у нормативно-визначеному порядку.

Список використаних джерел:

1. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т.1. Укладачі В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. К.: Аконіт, 2003. 927 с.
2. Дубчак Л.С. Удосконалення діяльності навчальних закладів щодо запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: дис... канд. юрид. наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. 2007. 252 с.
3. Курс кримінології : Загальна частина : підручник. за заг. ред. док. юрид. наук, проф. О. Джузи ; відп. ред. Я. Кондратьєв : у 2 кн. Кн. 1 : Заг. част. К. : Юрінком Інтер, 2001 352 с.
4. Абросімова Ю.А. Злочинність неповнолітніх та запобігання їй на регіональному рівні: дис... канд. юрид. наук. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2009. 261 с.
5. Завгородня Ю.С. Запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми, як категорія адміністративного права. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 1. С. 174-179.
6. Кантор Н.Ю. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням у сфері економіки як основа забезпечення економічної стабільності держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки*. 2015. № 824. С. 39-44.
7. Однолько І.В. Теоретичні засади запобігання злочинності. *Юридичний вісник*. 2013. № 4(29). С. 143-147.
8. Вітюк Д. До поняття механізму запобігання злочинності. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. С. 30-35.
9. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
10. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.